

Joyce Johnson

INAQUE

Vedľajšie postavy

Čakanie na Jacka Kerouaca

Preklad Aňa Ostrihoňová

J

Joyce Johnson *Vedľajšie postavy*

Joyce Johnson
MINOR CHARACTERS

COPYRIGHT © 1983, 1994 by Joyce Johnson
POSTFACE COPYRIGHT © Ann Douglas 1999

TRANSLATION © Aňa Ostrihoňová 2022
COPYEDITING Jana Šulková
COVER © Barbora Šajgalíková
COVER PHOTO © Jerry Yulsman – Jack Kerouac,
Globe Photos/ZUMAPRESS.com
SLOVAK EDITION © Inaque 2022
ISBN 978-80-8207-171-2
ISBN E-BOOK 978-80-8207-172-9

Joyce Johnson
Vedľajšie postavy
Čakanie na Jacka Kerouaca

INAQUE

Venujem svojmu synovi a zároveň priateľovi
Danielovi Pinchbeckovi

PRIDAJTE, PROSÍM, UŽ JE ČAS.

T. S. Eliot

*Momma may have
Poppa may have
But God bless the child
That's got his own.*

Billie Holiday

ÚVOD

Keď som začiatkom päťdesiatych rokov chodila na vysokú školu, nemali sme veľmi radi obdobie, v ktorom sme žili. Patrili sme k tichej generácii, ale oveľa radšej by sme boli stratenou generáciou. Najkrajšie a najsebavedomejšie dievčatá na večierkoch tancovali charleston; dvojice chodili von, pili priveľa džinu a snažili sa byť Scottom a Zeldou; T. S. Eliot bol najvzrušujúcejší básnik. Dvadsiate roky nám boli oveľa bližšie, takmer na dotyk, v matkinej skrini ste ešte stále mohli nájsť flapperské šaty.

Mladí pravidelne kriesia beatnickú generáciu. Rok 1993 sa niesol v znamení oživenia beatnikov v centre Manhattanu, kde sa vlna čítaní poézie v kaviarňach dostala na obálku časopisu *New York*. V reklame na kaki nohavice značky Gap som narazila na Jacka Kerouaca, pózujúceho v teplú septembrovú noc pred barom na MacDougal Street s názvom Kettle of Fish. Časť pôvodného záberu bola orezaná. Na nej, mimo prvého plánu, by ste našli anonymnú mladú ženu so založenými rukami, oblečenú samozrejme v čiernom a s výrazom tváre naznačujúcim čakanie. Bolo zvláštne vedieť všetko o žene, ktorá tam nebola, zvláštne byť nažive a byť duchom legendy.

Beatničky... Na prelome storočí v Paríži Rilke zahliadol ich predchodkyne – dievčatá, ktoré bez sprievodu chodili do múzea v Cluny, sedeli pred tapisériou s jednorozcom a odkresľovali drobné kvety. „Hlavne kresliť,“ napísal v *Zápisoch Maltea Lauridsa Briggea*, „lebo to je dôvod, prečo jedného dňa dosť prirýchlo a prudko odišli z domu. Pochádzali z dobrých rodín. Ale keď pri kreslení zdvihli ruky, zdalo sa, že vzadu nemajú zapnuté šaty, alebo aspoň nie úplne. Na niekoľko gombíkov nedočiahnu. Lebo keď sa

šaty šili, nikto nečakal, že sa zrazu budú musieť pred odchodom obliecť samy.“

Rilkemu je vopred jasné, že z celého kreslenia nič veľké nebude. Všetko sa mení a tieto zraniteľné, trochu neupravené dievčatá bez peňazí sa stanú obeťami zmien. Stretnú nesprávnych mužov – umelecké typy – a zahodia sa s nimi. „Sú na pokraji, opúšťajú sa... Pripadá im to ako pokrok.“

Koncom päťdesiatych rokov mladé ženy – spočiatku ich nebolo veľa – opäť dost radikálne opúšťali domov. Aj ony pochádzali z dobrých rodín a ich rodičia nikdy nedokázali pochopiť, prečo si dcéry, ktoré tak starostlivo vychovali, zrazu zvolili neistý život. Od dievčaťa sa predsa očakávalo, že zostane pod rodičovskou strechou, kým sa nevydá, aj keď možno rok pracovalo ako sekretárka, trochu tak okúsilo svet, ale nie príliš. Zážitky a dobrodružstvo neboli určené mladým ženám. Všetci vedeli, že sa v nich skrýva sex. A sex bol pre mužov. Pre ženy bol nebezpečný ako ruská ruleta; nechcené tehotenstvo ohrozovalo život vo viacerých smeroch. Čo sa týka umenia, krásne mladé ženy v ňom mali miesto ako múzy a obdivovateľky.

Tie z nás, ktoré zabuchli dvere na rodičovskom dome, nemali žiadny použiteľný vzor, ktorý by napodobnili. Nechceli sme byť svojimi matkami ani učiteľkami v škole, ani tvrdými karieristkami zobrazovanými na plátne. A nikto nás neučil, ako byť umelkyňami alebo spisovateľkami. Vedeli sme niečo o Virginii Woolfovej, ale nepovažovali sme ju za relevantnú. Zdala sa nám odradzujúco privilegovaná, narodila sa do literárnej rodiny, mala kontakty a bohatstvo. Predpokladalo sa, že obyvateľka „vlastnej izby“, o ktorej písala, žila z malej rodinnej renty. Vysokoškolské vzdelanie nám umožňovalo vypísať si na stroji do päťdesiatich dolárov týždenne, no to sotva stačilo na jedlo a nájomné za maličký byt v Greenwich Village alebo North Beach, pričom nám zostalo len málo na topánky alebo účet za elektrinu. Nevedeli sme nič o spisovateľke Jean Rhysovej, ktorá skôr než my utiekla pred úctyhodnosťou a nebezpečne sa nechala unášať parížskou bohémou dvadsiatych

rokov; mohli sme sa stotožniť s Rhysovej nedostatkom sebadôvery vo svoje texty a v jej leptavej pasivite vo vzťahoch s mužmi nájsť varovanie, ktoré by sme si mohli vziať k srdcu. Hoci žiadne varovanie by nás nezastavilo, tak veľmi sme túžili prijať život a celú realitu. Dokonca aj ťažkosti sme si chceli vychutnať.

Prirodzene, zamilovali sme sa do mužov rebelov. Veľmi rýchlo sme im podľahli v nádeji, že nás vezmú so sebou na cesty a za dobrodružstvom. Nečakali sme, že budeme rebelkami úplne samy; nepočítali sme so samotou. Keď sme našli svoje mužské náprotivky, zaslepila nás viera a nepochybnili sme staré mužské/ženské pravidlá. Boli sme veľmi mladé a boli sme v tom až po uši. Ale vedeli sme, že sme urobili niečo odvážne, v podstate historické. Odvážili sme sa odísť z domu.

Ak chcete pochopiť beatničky, nazvite nás prechodnou fázou – mostom k ďalšej generácii, ktorá v šesťdesiatych rokoch, keď právo mladej ženy odísť z domu už nebolo problémom, spochybnila všetky premisy obmedzujúce život žien a započala dlhú, priam nekonečnú prácu na transformácii vzťahov s mužmi.

„Jediné, čoho sa musíme báť, je strach sám,“ znel najznámejší slogan z druhej svetovej vojny. Práve po vojne, v päťdesiatych rokoch minulého storočia, Ameriku zachvátil strach – strach z jadrovej bomby, strach z komunistov, strach z úpadku alebo z akejkoľvek zmeny statusu quo, strach z inakosti alebo odlišnosti. Americká rodinná bunka sa uzavrela do seba a snažila sa uzavrieť aj pred svetom. Bola to doba národnej podlosti a pre mladých ľudí ako ja tiež doba utláčajúcej nevýraznosti. Mali sme pocit, že sme niečo zmeškali, že sme sa narodili príliš neskoro. Vzali nám energiu a odvahu mladosti.

Bola to doba, keď sa knihy ešte brali vážne, keď spisovatelia mohli skutočne niečo zmeniť. V roku 1957 sa zdalo, že Allen Ginsberg a Jack Kerouac sa zjavili z ničoty, hoci poéziu a literatúru písali v undergrounde už od začiatku päťdesiatych rokov. Len sa ich nikto neodvážil vydať. Dali

hlas nespokojnosti a duchovnému nepokoju, ktorý mnohí cítili, ale nedokázali vyjadriť. Silné túžby po slobodnejšom živote sa zrazu uvoľnili slovami s podmanivým, neodolateľným rytmom. Beatnickí spisovatelia si našli také zrelé publikum, že ich vplyv bol okamžitý.

Potláčanie rodí prudkosť. Pre mňa bol koniec päťdesiatych rokov zvlášťne intenzívny, nič sa mu už potom nevyrovnalo. Beatnické hnutie trvalo päť rokov a spôsobilo, že mnohí mladí muži sa vydali na cestu, aby napodobnili Jacka Kerouaca. Pre mladé ženy bolo hľadanie slobody oveľa komplikovanejšie. Napriek tomu to bola moja revolúcia.

Nikam som sa nevydala. Len som opustila newyorskú štvrť, kde som vyrastala, a presťahovala sa oveľa bližšie k centru mesta. Náhodou som sa ocitla s Kerouacom v centre diania, ale vždy som sa cítila na okraji. Bola som oveľa viac pozorovateľkou, ako som chcela. Nerobila som si poznamky, ale stále som si opakovala: „Zapamätaj si to.“

V roku 1981 bol Jack Kerouac už dvanásť rokov mŕtvy a mne vôbec nenapadlo písať memoáre, keď som sa raz večer ocitla v londýnskom džezovom klube s názvom Pizza Express. Názov naznačuje, že nešlo o nijaké nóbl miesto – v skutočnosti bolo dosť bezvýrazné a nachádzalo sa v zadymenej pivnici s nízkym stropom neďaleko Hyde Park. V tlmenom svetle vyzerali mladí návštevníci dokonca aj nad pizzami vskutku vážne. Bola som veľmi unavená z časového posunu. Možno preto som sa zrazu cítila, akoby som sa prepadla do roku 1957, a spomenula som si na názov podniku – Open Door – a na to, ako som stála s Kerouacom v tlačnici pri bare a čakala na posledný set Milesa Davisa.

V ten večer som si prišla vypočuť Jaya MacShanna hrať na klavíri na druhej strane oceánu. Bol ďaleko od Kansas City, kde objavil talentovaného saxofonistu Charlieho Parkera, v tom čase ešte stredoškoláka. Parker tiež hrával v Open Door, ale v čase, keď ma tam Jack zobral, zomrel v tridsiatich štyroch na srdcový záchvat.

Videla som MacShanna vchádzať s kapelou starších hudobníkov v krásnych tmavých oblekoch. Diamanty sa mu trblietali na prstoch, ako nimi lietali po klávesoch, pričom hral radostnú hudbu. Jay MacShann musí mať sedemdesiat, pomyslela som si, a je tu, stále na ceste.

Ako som spomínala, bola som zmätená z časového posunu. Moja myseľ sa voľne vznášala a zaujímavo kombinovala spomienky. Myslela som na roky, ktoré som strávila s Kerouacom, na výnimočných mužov a ženy, ktorí boli súčasťou mojej revolúcie – na tých, ktorí prežili, aj na tých, ktorí neprežili. Ale ich príbehy môžem vyrozprávať len tak, že poviem svoj vlastný.

New York, 1994

1

Fotografia je dnes už v knihe. Štyria mladí muži na kampuse Kolumbijskej univerzity v roku 1945. Možno sa začínala jar, pretože traja z nich majú vrchné gombíky na kabátoch rozopnuté a strom v pozadí je holý. V skutočnosti sú to ešte chlapi.

Ako starnem, postavy na fotografii mladnú. Sú oblečení s prekvapujúcou formálnosťou doby, ktorá dnes pôsobí zvláštne nevinne. Krátke vlasy, dlhé kabáty. Burroughs má dokonca na hlave čierny klobúk, vzbudzuje britsko-bankársky dojem, vybral si ho naschvál. Prestrojením sa vyčleňuje. Hal Chase, ktorého som nikdy nestretla, ich všetkých zoznámil s Nealom Cassadym a vyzerá ako bystrý chlapec, chystajúci sa zachrániť situáciu vtipom. Allen je zosobnením pubertálnej nemotornosti a zúfalstva. Zavrel oči, akoby fotografovanie bolo neznesiteľným utrpením. A uprostred je Jack. Pod kabátom má neformálny vrecovitý oblek, v ktorom jeho plecia futbalovej hviezdy pôsobia obrovské, strakatá kravata mu visí nakrivo. Rukami objíma Chasea a Allena okolo pliec, takže končekmi prstov sa dotýka Burroughsovej ruky. Z úst mu visí cigareta v romantickom štýle džezových klaviristov alebo cynických filmových novinárov. Usmieva sa priamo, srdečne, keď fotograf stlačí spúšť. Jediný z nich je úplne spojený s okamihom.

Na skupinovom portréte niektorí chýbajú. Lucien Carr, ktorý bol v devätnástich blondavý a démonicky krásny, si odpykáva trest vo väzení za to, čo noviny z predchádzajúceho leta nazvali „zabitím zo cti“. Na 116. ulici a Riverside Drive, na úzkom páse trávy medzi West Side Highway a riekou, zabil muža, ktorý sa tam s ním chcel milovať. Muž ho v ten večer vystopoval, no prenasledoval a desil ho už od chlapčenských rokov v St. Louis. Lucien bodol

Davea Kammerera dvakrát do hrude otváracím nožikom, zviazal mu ruky a nohy šnúrkami od topánok a telo obťažkané kameňmi hodil do špinavých vôd Hudson River. O niekoľko hodín nato šiel po Jacka a spolu zakopali Kammererove okuliare v Morningside Park a nožík hodili do kanála. Potom strávili zvláštny deň mimo času, ako ľudia zvyknú v neskutočnosti, ktorá nasleduje po katastrofe: potulovali sa po meste, pozreli si film *Štyri pierka* a Lucien sa šiel prihlásiť na políciu.

Noviny naznačovali, že Lucien bol pod vplyvom literatúry. V denníku *Journal-American* sa objavili odkazy na dielo Williama Butlera Yeatsa *Vízia* a na Rimbaudovu *Sezónu v pekle*. O desať rokov neskôr mali apokryfné príbehy, ktoré som o udalosti počula, gideovskú príchuť. „Ak ma nemiluješ, zabi ma,“ mal vyhlásiť Dave Kammerer a kľaknúť si na trávu, a tak mu Lucien dal ranu „z milosti“.

Pokiaľ ide o dve dievčatá Edie Parkerovú a Joan Volmerovú, nikdy som ich fotografie nevidela. Boli najlepšie priateľky, istý čas spolubývajúce, spojovacie články medzi Jackom a Burroughsom a Allenom a Lucienom. Jack a Edie spolu žili s prestávkami od roku 1941. Edie si od svojej rodiny požičala peniaze a zložila za Jacka kauciu, keď ho zadržali pre podozrenie, že je Lucienovým komplicom. Tvrdila, že je tehotná a že sa v ten deň mali brať. Naozaj si s povolením policajtov na hodinu odskočili na radnicu a absolvovali svadobný obrad. Neskôr Jack odišiel s Edie do domu jej rodičov v Grosse Pointe v Michigane a dlhy voči Parkerovcom si odpracovával v továrni na guľôčkové ložiská. V januári 1945 sa však všetko skončí a vtedy Edie zmizne – aspoň to hovoria literárne pramene – a napíše patetický list Allenovi Ginsbergovi, v ktorom ho prosí o zoznam kníh, „ktoré si čítal ako prvé“, akoby tým, že sa stane Allenovou intelektuálnou napodobeninou, mohla dokázať, že je Jacka hodná, a získať ho späť. Je natoľko zranená a zúfalá, že sa dokonca vyhráža, že odhalí Allenovu homosexualitu, ak jej nepomôže.

Napriek listu som si Edie vždy predstavovala ako jedno z dievčat, ktoré sa takmer fatálne a za každú cenu snaží

byť správnu babou. Nemôžete si ju však neoblúbiť. Dokonca je pekná tak, ako už dievčatá nebývajú: v svetríku a kožených golfových poltopánkach so svetlohnedými vlasmi vyčesanými do tupé. V spôsobe, akým čelí bizarným okolnostiam a snaží sa žiť život, ktorý jej nesedí, je čosi odhodlane odvážne. Čo sa stalo s Edie? Prešlo tridsaťpäť rokov; nakoniec sa z toho dostala, aspoň dúfam.

Viem však, čo sa stalo s Joan Vollmerovou. V rokoch 1944 a 1945 bol jej byt na 115. ulici prvým prototypom toho, čo neskoršia generácia nazvala „brlohom“ – mentálna stanica medzi Village a Times Square alebo medzi Morningside Heights a najhlbším dnom v mentálnej geografii tých, ktorí sa tam stretávali, sporadicky žili, milovali sa, písali, trpeli, experimentovali s drogami v šiestich veľkých izbách, kde Joan bývala sama s novorodencom, kým ju Edie nezoznámila s Jackom. A Jack, ktorý si všimol príbuznosť medzi Joaniným ostrým, prenikavým vtipom a Billom Burroughsom, ju s ním zoznámil. A Burroughs, ktorý aj tak prišiel o bývanie, sa k nej nastahoval a obsadil jednu z izieb, ale nie vždy v nej rád spával sám. Potom prišli Allen, Hal a Jack a veľmi krátko pred koncom manželstva aj Edie.

Joan sa Burroughsovi vyrovnala dôvtipom, ale aj v iných ohľadoch. Zdá sa, že sa stala veľkou čitateľkou Korzybskeho, Spenglera, Kafku a iných, čím uvádzala mužov do rozpakov, pretože v ich diskusiách nezakríknutá vyjadrovala svoj názor. Vyrovnala sa mu aj v narastajúcom záujme o drogy, pričom celý deň fetovala benzedrínom nasiaknutú vatú z nosových inhalátorov. Možno jej Bill ukázal, ako sa dá tuba inhalátora rozlúsknuť ako oriešok a vytiahnuť z neho chumáčik, ktorý možno prehltnúť a zapiť rannou kávou, a celkom tak zmeniť zimné sivé svetlo z dvora, špinavú neupratanú kuchyňu a prenikavý, dožadujúci sa plač pocikaneho dieťaťa.

Na 115. ulici, v izbách, ktoré pred príchodom Billa a ostatných pripomínali šesť prázdnych ulít, teraz vládla intenzívne magicky nekonečná atmosféra, jas odrážajúci sa v ďalšom jase. V istých chvíľach musela Joan iskríť takmer doslovne, tak veľmi z nej kypela vnútorná žiara, že zasiahla